

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 16. У Сомбору 31. августа 1882. Год. XIV.

НАРОДНА ШКОЛА КАО ВАСПИТАОНИЦА.

(По Вису.)

Мото: „Шта помаже много знање — без савести?“ —

Народној школи стављаху се у задаћу још од најстаријих времена разни захтеви. Политичар иште од ње, да се стара за политично образовање народа; либералан државник истиче за циљ образовања „слободоумну“ просвету; назадњак настоји, да се у школи одгаје дух ропске покорности и послушности; богослову је школа нуждан и сигуран ослонац за ширење хришћанске религије; ратар тражи „земљеделско“ образовање а трговац имаде такође своје посебне захтеве.

Но и међу самим педагозима влада неслагласност. Они, који су руковођени духом политичке и страначке борбе и слободоумним начелима, траже: да се што више изобрази *разум*. Неговање знаности, снаге мишлења чини се, да је код њих главна ствар. Скоро да помислимо: да одређење човека у једином уживању лежи. Под упливом тих људи постаје народна школа завод за учење, те отуда једнострано *умно* образовање. Појаве ли се у животу народном какви неморални прекршаји, то се одма за та дела чини школа одговорном. Школа је крива, што верозаконски живот једног народа опада, што напредује американизам, утилитаризам, због оскудице идејализма, политичке нецелости и т. д. Укратко, школа је одговорна за све појаве друштвеног живота, а црква и држава перу руке као са свим невине.

Према таким појавима морамо се и опет запитати: у чему се састоји *права* задаћа народне школе? Но пре свега да о овом питању чујемо мишлење најзнатнијих педагога. Коменски вели: „Мени ова школа одговара потпуно своме позиву, која је

истинити дом за васпитање човека, где се дух учеников напаја светлосћу и мудрости да би проникао све што је „откривено“ и тајно, где осећања и њихова кретања упућују врлини, а срце приклања божјој љубави и њома напаја, те се сви навикну још овде под небом проводити живот небески.

Човек је сама хармонија како у погледу тела тако и душе. Јер као год што се већи свет може упоредити са каквим грдним сахатом, тако исто и човек. Срце је извор живота. Мозак пак са осталим живцима производи покрете. Тако је покретима душевнима најглавнији покретач воља; тежине које терају, то су жеље и осећања, која чине да воља пагиње то на једну то на другу страну. Шеталица која покрете отвара и затвара јесте разум. Кад се дакле о жеље и осећања не окачи сувише велика тежина, и шеталица, разум, правилно затвара и отвара, онда не може следовати ништа друго до хармонија и подударане врлина т. ј. правилна смеса рада и трпљења.“

У своме спису: „вечерњи часови једног усамљеника“ (in der Abendstunde eines Einsiedlers) каже *Песталоци*: „Све чисте и благословене силе човечаста несу дарови вештине и случаја. У унутрашњости природе свију људи леже оне са својим основним клицама. Њихово образовање и усавршавање јесте општа потреба човечаста. Упућивати ове унутрашње моћи човечије природе к чистој човечанској мудрости, то је општа цел образованја и за најниже људске разреде. Извежбаност, примена и употреба својих моћи и своје мудрости у разним положајима и околностима живота, то вам је и стручно и сталешко образовање. Ово се мора увек потчинити општим целима човечанства. На простоти и невиности основана мудрост и снага благотворне су за сваки положај, за нижи исто тако, као што је за све више положаје неопходна потреба. Прво си дете, човек, па онда ученик своје струке. Који обилази овај природни ток и силом хоће да уведе неко образовање државно, господско, служитељско, тај скреће човечанство са уживања природних благослова на море бурно и опасно“

Оба ова педагога полажу сву важност на хармонично развиће и способности; школа треба да тежи општем образовању људи, а *образовање за позив или сталез мора бити подређено оном првом.*

Жалити је јако, што педагози несу сложни у једној цели васпитања. Готово сваки педагошки писац поставља други прин-

цип; један сасвим побожан, други практичан, трећи узвишен а четврти научни и т. д. Сваки хоће да имаде свога принципа. Тако се поставља: принцип с претежношћу телесног одајивања (Монтењ); природи-сходност (Русо); унапређење среће и употребљивост за живот (Филантропи: Базедов, Кампе, Салцман); принцип хуманитета (Хердер, Нитхамер); принцип мијетета: побожност и блаженство (Спенер, Франке); принцип теолошки: богопобдије (Шварц) божанство (Гразер); принцип идејални: савршенство и хармонично образовање (Нимајер); образовање душевних сила и опште људско образовање (Песталоци); саморадња у служби истине, лепога и доброга (Дистервег); принцип слободе и самоопределења (Грунголцер); самообразовање (Денцел); благоразумност и одрешитост (Круг). Ако игде, то се овде доиста види несагласност и једностраност учењака.

Било би једноставније и разумљивије, када би се циљ васпитања свела на образовање *религиозно-моралног* карактера. Јер у образовању *религиозно-моралног* карактера налази се доиста права циљ свакога васпитања. Ова је циљ најузвишенија и спаја у себи све остале; она је практична и идејална, лепа и религиозна, популарна а опет научна и води слободи, саморадњи, савршенству, благоразумности, хуманитету и срећи.

Прво што нам је при путовању нужно да знадемо, јесте познавање *цели* путовања. Исто тако и васпитатељ пре свега мора да је на чисто са циљем васпитања. Без ове јасности мора он на своме путу лутати, бити ће играчка у рукама свакидањег мњења и несигуран у извору васпитних сретстава. Образовање *религиозно-моралнога* карактера јесте узвишена циљ, која учитеља у свима његовим радњама води, узвишава и крепи.

Код добра карактера разликујемо два момента: *формални* и *материјални*. Формални момент је снага воље и *конзеквенција*; материјални: основа *правствености* и *тежње*. Ко моралне сврхе подпомаже и снажно дела за њихово остварење, тај имаде *добар* карактер. Напротив хрђавог је карактера онај, који подпомаже и подржава неморалне циљи.

Наравствена основа и клица добром карактеру је: истинитост, благонаклоност, љубав, некористо-љубље а негов је вођа: *савлађуј себе самог!*

Нека учитељ на то иде, да у својим ученицима развије *искреност*, *некористо-љубље*, *благонаклоност* и *љубав* према људству, па ће тада васпитати и однеговати добар карактер и решиће своју високу задаћу у идеалном смислу.

WWW.UNILIB.RS Прибављање *знаности* и *уметности* није главни задатак основне школе, него образовање религиозно-моралног карактера т. ј. васпитање. Школа је у првој линији школа васпитања, пак тек у другој линији завод за учење. Морално образовање јесте *цел* школе, а учење је само главно *сретство* *цели*. Школа, која познаје своју задаћу и позив те се по томе влада, јесте школа *васпитаоница*. Основна народна школа није дакле само школа за учење, него и школа за *васпитање*.

У данашње доба није потребе да се ово често наглашава, јер се са свију страна полаже велика важност овој друштвеној установи. Управо разни захтеви свих партија доносе опасности, да се тежиште школе не пренесе на *знање* и *умење* и да се од правога *цели* њене задаће не скрене. Статистика о успеху школа односи се само на *знање* и *умење* а за морално образовање врло је мало односно нимало учињено, те отуда једностраност. Није меродавно за оцењивање успеха, колико се у школи израдило, него *шта* и *како* се урадило; није дакле мерило успеху *квантитет*, него *квалитет*.

Од овог увиђења зависи врло много: делатност школе симпатичност народа и његове будућности. Ми смо тврдо убеђени: *да народна школа треба да буде школа васпитаоница; то је њен карактер, њена задаћа и важност, то је њено биће*. То је и Песталоције мислио, кад ју је назвао: завод за људско образовање, и кад је од ње захтевао *оште човечанско образовање*. — Школа имаде три главна васпитна сретства: I. настава, II. дисциплина школска и III. живот школски. (Наставиће се.)

УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.

Од Ст. Коњовића учитеља.
(Свршетак.)

4. Данас се на све стране код нас говори како треба удружити школу са црквом и покрај свега тога за ово кратко време мога учитељовања, које сам посветио објективном посматрању радње свештеничке и учитељске, нисам увидио друге свезе између школе и цркве но само да је учитељ обвезан појати у цркви и децу у религији и појању настављати, а од стране свештенства у самој ствари на врло мало случајева сам наишао да се оно за школу брине и да је подпомаже, шта више да гдекоји свештеник неће за школу ни да зна и ниподашто је држи, а то би јамачно престало, кад би учитељи могли за свештенике поступити; ови би се узајамно старали и за цркву и школу; јер онај који жели бити свештеником, тај ће као учитељ с вољом и верно служити покрај учитељства и матери цркви а тај исти који служи десет најлепших година као народни

учитељ, не може бити ни као свештеник равнодушан према школи. Он ће се сваком даном приликом заузимати за школу и њен напредак, и бити ће старији брат, пријатељ, отац и саветник младоме учитељу. Тада би нам само тада школе наше постале праве вероисповедне школе.

5. Избегао би се сваки неспоразум између учитеља и свештеника. Не би било зависти и непокорности с једне, а тираније и презирања с друге стране. Јер нити је задатак свештеников да жели да су им учитељи робови и слуге, а не можемо одобрити ни учитељима који су свештеницима непокорни и упорни. Треба и једна и друга странка тако да дела свој посао савестно и тачно клонећи се распре и свађе — и радећи у најбољој слози, миру, споразумлењу и љубави, на благо школе, цркве и народа свога. У данашњем добу признати се мора да је сваки човек и слободан грађанин, међу којима не постоји она војничка субординација него треба да влада братска љубав. Зато, кад би се прилика дала да од учитеља бити могу свештеници ова два чиниоца народна већма би се еродила и љубав би се између њих учврстила и подпуно одомаћила на благо цркве и школе и на срећу и напредак многострадалног народа нашег.

6. Учитељ би као богослов осим строго богословских предмета, већином се занимао са верозаконским списима и црквеним књигама. Радо би за време свога учитељовања у цркви при свршивању разних обреда читао и појао, знајући да се тим спрема и за будући срећнији положај свој, ком се нада, и који жељно исчекује. Па још кад би раније богословију свршио, а не би могао одмах свештеником постати пошто му није истекло 10 година учитељског службовања, то би се он могао по свршетку богословије зајаконити, па као ђакон уз свештеника при богослужењу суделовати као што је то одпре код нас било. Тако би с једне стране он сам као ђакон неко време практично се учио свима црквеним обредима а с друге би стране и само богослужење увеличавао и народу би се тада већма милило долазити у цркву. Ту би се могао такав учитељ-ђакон од дотичног свештеника, ако је већт проповедању, научити како ће слово Божије проповедати слушајући а и сам са амвона проповеди говорећи.

7. Пошто је код већине општина тамо где је један учитељ, са свим природно да нико други nebude управитељ него свештеник, то се онда од таког свештеника с правом може захтевати да он као неки управљач рада и поредка школског мора школу скроз разумети и где би се данашња пак незгода свака избећи могла. Јер онај који није делао у школи, и који није свршио учитељску школу тај незна дух школе, тај непознаје добре стране њене, незна из ње мане одклонити; код таког је ионајвише чудна нека уображеност мерило захтевања рада у школи.

8. У најновије доба проноси се у известним круговима а по некад и јавно, реч да се наше млађе учитељство одаје неким новим начелима — комунизму, нихилизму. Ова тврдња свакад ми је била чудна, јер по годинама старости а и по службовању припадам и сам млађем учитељству, и ја сам тврдо уверен да то нестоји, па и за самог оног учитеља, који се можда сам за комунисту издаје, држим да он може сва рђава својства имати али комуниста и нихилиста није јер незна ни шта је то. То су трагови оних универзитетлија који су та имена и њима сходна туђинска

начела doneli у народ, и који су ради да се назову мученици за нову неку идеју, са којом и сами нису на чисто. За младе људе од 18—20 година, па потоме и за младе учитеље свашта се лако хвата што је ново и необично; зато их треба сачувати од друштва овакових развратника и дати им здраву и користну науку и занимање, и приљубити их светој цркви и њеном животу, тиме ће се они душевно хранити и од тога ће и они имати користи и народ ће наш имати одтуда благодетне посљедице. Ко љуби човештво тај мора неограничено љубити и свој народ; Србин дакле мора љубити српски народ а Србина чини Србином име *Србин*, српски језик, *српско писмо* и књига и свето наше Православље. Дајте начина да ваљани учитељи постану свештеници, на ће нестати међу њима и трага од сваке лакомислености и занешености, све ако би је иначе где и било!

9. Онај који постане учитељем рецимо од 18—20 година, у томе је добу млад човек пун најлепше снаге и воље за рад, кад буде радио 10 година до своје тридесете године, какав ће му користан рад по школу бити! Њему се мили сваки покрет његова ученика. Њега још необузимају породичне бриге; он весело и чило ради у својој школи. У том добу му је моћ мишлења и памћења најјача. У то доба за које хоће 4 године — било прве или последње — може онако покрај школе али не на уштрб истој, да годину по годину — разред по разред богословски штудира и крајем сваке године подвргне се строгом богословском испиту. У то доба његове бујне младости он неможе да мирује, него тражи чиме ће време да испуни, дакле подајмо му посла и то таковог, који ће му се милити, од кога изчекује он неку и моралну и материјалну корист — неко отликовање, напредовање своје и олакшицу у старијим данима, а ово се за учитеља у свештеничком чину најбоље постићи може.

10. По данашњој установи учитељ је приморан целог века у својој школи остати неодмичући ни са звањем ни са материјалним стањем у напредак. Шта више њему је сваки дан после 30 година све тежи и тежи; породица прирашћује, брига већа, покрај чега школа тек и ако неотице али ипак осети назадак што неби никако требало да буде. Природа дела своје, она непита за параграфе. Што је учитељ старији, у толико му све црњи и црњи и грознији дани изилазе пред њ. Радна снага после педесете године изчезава, ову још увеличавају фамилијарни материјални недостатци, што код свештеника непостоји, код њих је радна снага сипрам учитељске као 1 према 5. — О овоме сам у стању по једногодишњем наочигледном посматрању и тачном и савестном бележењу о раду једног свештеника и учитеља и бројевима засведочити. — У последњим годинама службовања свога учитељ уместо да скромно живи од плода труда свога из млађих година а он је предмет највећег сажалења; под теретом црне бриге и у недостатку својих најпречих потреба обично старији учитељ подлегне и у раду школеском се забатали.

11. Такав старији учитељ, кад би требао да последње дане живота свога без бриге проживи и одмори се од тешког и многогодишњег труда, он је онда остављен на милост и немилост оних 200—300 фр. пензије за коју толике године плаћа. Остављен је да за оно мало новца што си једва

www.unimozje хлеба да набави, да сваки залогај потоком суза натапа. — Ово је судбина многог учитеља у старости. То нередкост са теоретичног гледишта него читамо из низа многих прошлих и савремених факата, што напротив код свештеника није тако. Награда за његов мањи труд је већа, више се дâ заштедити за дане старости и тада мирно и спокојно а не очајнички чека данак када ће Богу душу да преда непрокдићући судбу или удес, који га је на ову стазу живота свога унутио, као што то на жалост скоро сваки учитељ у старости својој мора да чини.

* * *

Укратко наведени разлози руководише ме да овај чланак по договору, са неколицином мојих другова, млађих учитеља српских, напишем и јавности предам, а врло би ми мило било кад би и други наши учитељи, свештеници и пријатељи цркве и народа мисли своје о овом предмету путем јавности изложили да се тако дозна опште мњење о овом, за школу и цркву, за учитељство и свештенство наше веома важном питању.*)

*) Мило би нам било, кад би учитељи и свештеници наши своје мњење о овом важном питању путем овога листа саобштити изводили. У.)

ШКОЛСКИ ИЗВЕШТАЈ.

Управа српске учитељске школе у Карловцу поднела је всл. срп. народ. цркв. школском Савету за ову шк. годину овај извештај : бр. 75.

Високославни српски народни црквено-школски Савете !

Најуљудније потписана управа подноси овим главни извештај о целокупном стању ове учитељске школе течајем шк. године 1881/2., и то :

1.) Учитељско особље.

На место привр. професора г. Мите Вујковића, који је отишао за професора на гимназију у Сарајево, изабрао је всл. шк. Савет у седници својој држаој ^{11/23}. Септ. 1881. бр. 222—97. г. Ђорђа Глибољског, бившег учитеља на вишој девојачкој школи у Н. Саду. Те тако и ове шк. године беше на овом заводу учитељско особље потпуно, т. ј. четири професора, од којих је један управитељ, а један катихета; при том још једна учитељица, један спомоћни учитељ за цртање и један баштован.

2.) Приправници и приправнице.

Почетком шк. године уписало их се свега у сва три разреда 23, и то 14 приправника и 9 приправница. На скоро пак (20. Нов.) умре приправница трећег разреда, Милка Вијелићева, те тако их остаде свега 22. — Почетком II. течаја добије дозволу од в. министарства Милован Бабић, који је прошле шк. године свршио други разред, за тим у војничке узет, да сврши трећи разред и оспособи се за учитељско звање; а у исто време и један приправник II. разр. пређе из Сомбора овамо; те тако их било другог течаја свега 24; по разредима пак овако: I. р. 12. (7 м. 5 ж.); II. р. 6, (5 м. 1 ж.); III. р. 6, (4 м. 2 ж.) — По покрајинама беше их из Хрватске 21, из Славоније 1, из Бачке 2. —

3. Испити.

Испити са I. и II. разредом обављени су 14. и 15. Јула о. г., по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
www.следбег реченог дана обављена је и класификација, те се показао ова успех :

I. р. врло добар 3, добар 8, довољан 1.

II. р. врло добар 3, добар 2, слаб 1. —

Са III. р. обављен је строги испит за учитељско оспособљење, и то писмени 12. и 13. Јула, а усмени под председништвом главног шк. референта г. Дра Ђорђа Натошевића и у присуству конзисторијалног изасланика г. проте Николе Беговића.

Осим њих шесторо из III. р. припуштен је к испиту још и г. Јован Кирић, привр. учитељ у Срп. Пардању у Банату, и то дозволом вел. шк. Савета од ^{18/30}. Јуна о. г. бр. 102.

Свих седморо положише испит, и то с оваким успехом : (Саопштено већ у 15. бр. III. л. међу школским вестима. У.)

4. Штипендије.

Штипендије по 120 ф. годишње из закладе Мушицкове уживаху приправници III. р. Данило Калембер и Јефто Марковић и приправница Јелена Гађешина.

Све ове три штипендије упражњене су за идућу шк. годину.

Од 22 штипендије из срп. народ. цркв. фондова, а 80 ф., које су одређене за ову учит. школу, уживало се ове шк. године I. течаја 20, а II. 19; осим тога уживала се овдања једна штипендија у Сомбору (Даринка Радуловићева); а обратно II. течаја једна сомборска штипендија уживала се овде, (Милан Црнојачки).

За идућу шк. годину понуђено је 15 места, те тако је остало упражњених 7.

Губитком штипендије због неуредног владања кажњен је Љубомир Боројевић, приправник I. разр., и то тако, да догод је на овом заводу, не може више никакве штипендије добити.

Због слабог успеха у наукама крајем I. течаја, по закључку учитељског збора од 25. Фебр. о. г. бр. 44—45, била је обустављена штипендија за II. течај Петру Наранчићу и Анђелини Вучковићевој из II. р., Босилки Гределевој и Милки Брујићевој из I. р. Но како су крајем II. течаја све три поменуте приправнице показале у опште добар успех, то им је штипендија издата; Петру Наранчићу пак, који је и II. течаја показао слаб успех, није се штипендија по налогу вел. цркв. шк. Савета од ^{18/30}. Јуна о. г. бр. 60—69 издати могла; с тога се исти приправник с дозволом учитељског збора обратио на вел. цркв. шк. Савет с молбом, да би му ту штипендију милостиво дозволило изволео с обзиром на очајно материјално стање његово.

Искуством се доказало, да је врло непрактично давати приправницима и приправницама читаву полугодишњу штипендију у руке на једанпут, с тога је најуљудније потписана управа слободна вел. црк. шк. Савет најпонижније замолити, да би изволео наредити, да се штипендије у будуће само месечно издају, а ради олакшања славној управи срп. народ. цркв. фондова све ће штипендисте сваког месеца писати само једну признаницу и на њој се сви потписати уз потврду и печат управе школске. —

5.) Фондације.

О фондацијама школским поднеће всл. цркв. шк. Савету посебни извештај крајем грађ. године овдашња славна срп. цркв. општина, која тим фондацијама и рукује. —

6. Библиотека и остала учила.

Библиотека је ове године по ново по струкама разређена, те је сада стање ово :

I. Веронаука	дела	58,	свезака	58.
II. Филологија	"	40,	"	46,
III. Историја и географија	"	66,	"	76,
IV. Педагогија и методика	"	157,	"	169,
V. Природне науке и рачун	"	104,	"	120,
VI. Забава	"	91,	"	91,
VII. Друштвени списи	"	35,	"	35,
VIII. Извештаји	"	41,	"	41,
Свега		592.		636.

Учила за физику, хемију и антропологију набављена су ове шк. године, и то у трговини А. Крајдла у Прагу, те је тако та главна потреба подмирена.

Попис свију књига и свију учила поднеће всл. цркв. шк. Савету најуљудније потписана управа посебним актом.

7. Посете. светковине.

Ове шк. године посетише овај завод :

а) 8 Марта о. г. пресветли господин Иван Вончина, предстојник кр. земаљске владе.

б) 22. Маја велемојни г. Јанко Јурковић, саветник кр. земаљске владе.

в) 7. Јуна преузвишени г. гроф Ладислав Пејачевић Вировитички, бан троједне краљевине.

г) 19—23. Јула високородни г. Др. Ђорђе Натошевић, главни референт срп. народ. школа.

Школске светковине, и то „призивање св. духа“ обављено је 11. Окт. пр. г., а „благодарење“ 16. Јула о. г.; при том још 14. Јануара до подне била је светосавска светковина у вежбаоници, а 15. Јуна (на Видовдан) као и до сада сваке године изишла је омладина учитељске школе са својим учитељима на овдање српско гробље, те је у присуности одабрате овдање публице српске прелила гробове својих фундатора и двају српских песника Лукијана Мушицког и Николе Боројевића.

8. Идућа шк. година 188²/₃.

Идућа шк. година почеће 1. Окт. по нов. кал., јер је тако удесније по ученике с обзиром на плаћање стана и хране.

За идућу шк. годину приложен је овде „наставни план“ заједно са темама штудија, професора и разреда; „распоред часова“ поднеће се накнадно почетком шк. године.

9. Вежбаоница.

За вежбаоницу употребљује се овдања четвороразредна српска ос-

новна школа с правом јавности; сва 4 разреда држи један учитељ, и то г. Владимир Красић. Као што се види из приложеног „исказа“ ^A/_{IV} „било је ове шк. године у сва 4. р. 34 деце, и то 14 мушких и 20 женских. — IV. р. свршило је њих петоро, двоје мушких и троје женских. — Главни испит обављен је 19. Јула, и као што се види из прилога „Белешке при испиту“, показао се такав успех, који се може у опште назвати *врло добрим*. —

Високославном срп. народ. цркв. шк. Савету с одличним штовањем најоданија управа српска учитељске школе у Карловцу 29. Јула 1882.

Петар Радуловић
управитељ.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА ПОДЖУПАНИЈЕ РУМСКЕ.

Прва седница поджупанијске учитељске скупштине, држана је у Руми 3. Августа 1882. п. р. пре подне. председавао је кр. жуп. школ. надзорник г. Димитрије Вурдеља.

Бр. 1. Претседник отвара седницу, поздравља учитељство добродошлицом и изриче жељу, да учитељство у своме раду једино води добро и напредак школе. Позива учитељство, да према пословнику изабере потпредседника и два перовође.

Гига Војновић учитељ Буђановачки предлаже у име својих једно мишљеника за подпредседника г. Миту Нешковића а за перовође: Стевана Јаношевића и Јосифа Месића.

Скупштина огромном већином прима предлог г. Војновића.

Бр. 2. Претседник извештава, да је према програму, што га је приређивачки одбор зготовио, на првоме месту постављено питање висок кр. земаљске владе: о сходности и практичности словнице уз IV. читанку и да ли је словничко градиво на поједине разреде добро подељено? За ово питање пријавили су се за извештаче равн. учитељи: Гавра Пугник и Илија Радивојевић.

На позив председников извештава *Пугник*: „Питање ово, које стоји данас на дневном реду истоветно је са оним од прошле године; тамо се говорило о словници уз II. и III. читанку, а овде о словници уз IV. читанку. Начелно је наше становиште, да словнице уз читанке не одговарају сврси ни захтевима сувремене педагошке знаности, те да их ваља од читанке оделити и засебно издати као ручну књигу за учитеље. Но познавајући мишљење меродавних кругова, држи, да ова скупштина неће видети своја мишљења оживотворена, а пошто је потреба наших школа да се граматика бар у нечем поправи, то он предлаже следеће исправке:

Преи одсек је добро изведен — изузимајући језик и номенклатуру — само би још ваљало у том одсеку споменути, да у реченици може бити један подмет а више прирока, више подмета а један прирок, више подмета и више прирока.

У *другом одсеку* не свиди му се, што се тамо реченица назива *разширеном* а не *развираном*; јер један објект ширити значи увећавати га, без да он своју спољашњу форму мења; *развиранавати* пак потпуно

www.ods.org
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

одговара чину, где се нови делови у виду додатака, допуна и ознака — додају. Додатке подмету ваља узети другим редом нпр. најпре ближе одредење подмета помоћу именице у II. надежу, за тим помоћу придева, броја и заменица а напослетку додату реченицу, која се овде назива „доставком.“

У том истом одсеку, код одељка како бројеви упливишу на прирок нису примери добри. Тамо стоји: „двадесет косаца коси; али за овакав пример не могах наћи нигде потврде код познатих ауктора у овој форми, већ у обрнутом реду речи и са предметом, нпр. њиву коси двадесет косача; пије вино тридесет јунака.

У *трећем одсеку* говори се о састављеној изреци и ова се дели на упоредо и подредно састављене изреке, а за тим многостручно састављене. Упоредно састављене изреке зову се „*изречна свежа*“ а подредно састављене изреке зову се: „*изречна зглоба*.“ Не могу — вели говорник — да појмим на што ови појмови. Ваљда само зато, да деца отештавају појмање и памтење. Па и подела не свиди му се најбоља, јер је сувише растурена у примерима и поукама, те треба доста муке и одраелом да их у целину прибере. Примере ваља изложити у три групе (а не у пет) — и то у I. групу: независни реченица једнаки; II. супротни; III. независни узрочни.

У IV. и V. одсеку говори се о *стемугим* и *скраћеним* реченицама, па како предавач држи, да оба назива имају један смисао, то не треба правити двоје.

Одсек VI. није на своме месту него код раширене односно код разгранате реченице.

Одсек VII. о „творби речи“ нека се изостави и дода читанци за трећи разред;

Одсек VIII. може остати где јесте само називи за интерпункције таки су, да се никад не могу с њима спријатељити. И њих и читаву номенклатуру за етимологију и синтаксу ваљало би изменити према називима, што су употребљени у облицима српскога језика од Даничића и српској синтакси од Ст. Новаковића. Још је жеља известитеља, да се дода словнице за IV. разред још један одсек, у који би имало ући: намештање или ред речи (Wortfolge).

Илија Радивојевић говори о општем задатку народне школе, који је сведен у томе: да она (школа) помоћу својих средстава хармонично васпита и однегује све душевне способности ученичке. Из овога изводи, да ниједан предмет народне школе нема свој самосталан делокруг у кој, већ да помоћу свију образујемо религиозно-морални карактер, која је циљ најузвишенија. То је смисао захтева Песталоцијева, кад је од народне школе искао: „*опште човечанско образовање*.“

Према овој општој задаћи нар. школе морају и сви предмети, који се у школи предају, бити проникнути васпитном тенденцијом. Ниједан несме прекорачити оне границе, које су постављене општој задаћи народне школе, као год што се *разум* несме на штету *срца*“ (воље) једнострано да изображава. Прелазећи на стављено питање „о сходности и практичности словнице IV. разреда“ вели, да је практичка задаћа словнице та, да ра-

зумним вежбањем у матерњем језику стечемо способности, да лако и правилно изказујемо своје мисли устмено и писмено, а туђе мисли, које се у повременим списима појављују, да правилно схватимо и разумемо. Наша пак словница далеко више захтева, јер она по обради својој претпоставља *васпитну* целу специјалном изучавању матерњег језика, што је задаћа средњих и виших школа. Са гледишта методичко-дидактичнога истина да је словница добро изведена; противу те израде неби могли ништа имати тек онда, када би она била намењена учитељима народних школа и када би ученици били поштеђени од покушаја, којим се никако не постизава успех. Али овде је словница уз читанку *ручну књигу ученичку*, а за ученике никада та израда не може бити практична, јер њихова способност не стоји на равној висини са учитељевом, те да отуда изабере за себе само оно, што је за њих добро и корисно а одбаци оно што је непотребно. А граматику, која би одговарала свима потребама и околностима нашег наставног организма, није могуће написати, таке савршености не могу се постићи. Зато нека је учитељ жива словница, који ће својим ученицима помоћу читаначког градива бити извор и врело, из којег ће се напајати свежим знањем и познавањем матерњег језика.

Исто тако ни словничко градиво није сходно, јер граматика у народној школи ваља да се изучава на темељу читаначког градива (чланака), и уопште сви задатци из језика морају имати свога извора у целокупном школском раду. У нашој граматици је обрађено градиво без обзира на читаначке чланке, а то је што но веле: „држава у држави.“ Нека ученик све предмете читаначке знаде да искаже усмено правилно, нека он туђе мисли правилно схвати, нека репродуцира у правилним реченицама писмено оно, што је читао и слушао без икакви граматични правила и одредаба, па смо задаћи словнице у народној школи задоста учинели. За потврду својих назора чита онај део велеучене расправе професора учитељске школе сомборске г. Мите Петровића, који се односи на данашње питање (види чланак: „*Положај* учитеља према наставном програму садање школе“ бр. 1. 2. 3. Школ листа“ о. г.)

Сномињући други део питања — разређење словничког градива на поједине разреде — вели да је то ствар науковне основе, а ова да је по општем мњењу преопсежна, о коју се ломи снага учитељства. Са тога разлога није било од потребе израђивати граматику за ученике, јер би иначе учитељ према одређењу науковне основе одабрао за своју школу онолико из граматике, колико то околности и одношаји његове школе и ученика допуштају, а овако тешко да ће се наћи „благоразумних“ који ће задаћу из словнице извести потпуно као што је прописано а да не учини самртни грех противу природе деције. Из свега овога закључује: да се граматика одели од читанке као ручне књиге ученичке, а засебно изда као ручна књига за учитеље. Препоручује лањске резолуције. —

Пошто у овом предмету нико није потражио речи, то се специјална дебата одлаже за сутра дан. —

Бр. 3. Претседник ставља за решавање постављено питање: *о начину, како да се постигне лако писање?*

Марко Суботић вели да имаде више сретстава за ово, које ваља

www.uns.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

разумно употребити; али поред svega тога држи, да нар. школа нити може — нити јој је задаћа да ствара калиграфе. На првом месту ставља као сретство добро развијено „*чувство лепог*“, за које служи свестрана обука школска. Угледање и срањивање лепо написаних слова са рђаво написаним, вежбање неуморно постиже успех. Спрема у I. разреду од великог је утицаја. Прва лекција из писања састоји се из најглавнијих елемената, из којих се слова састоје. Учитељ пише а ученици мотре. Тако постепено посвршава елементе, а за тим прелази писању слова, речи и реченица. Овај исти ред предузима и при писању великих слова. Предавач је све то сам на табли писао, којим редом ваља ићи.

Гиа Војновић вели, да бивше граничарске школе велика успеха показиваху у писању, што држи да беше отуда, што се тада велика брижљивост посвећивала лепом писању. Није за прегледалице јер имају разне тешкоће, а најглавније што прегледалица — слика готова — неможе да замени ученику оно, што он својим очима гледа како постаје. У прегледалицама нашао је да једно и исто слово на три разна начина пишу тако н. пр. рукописно велико Ц. С тога нека учитељи утврде једнообразан начин писања слова. Поправљање је веома важно по лепо писање, а успех неће изостати, ако учитељи отресу са себе стару навику, по којој се писање сматра као „*час одмора*“ за учитеља.

Газра Пугић је за то, да се слова у старијим разредима пишу изнајуре по средности њиховој.

О овоме предмету наставиће се у седници после подне. —

У овој седници присуствовао је као гост кр. поджупан госп. Јосиф Музлер. На позив председников скупштина изабере: И. Радивојевића, Гигу Војновића, Марка Суботића и Шефера у одбор, који ће поздравити г. поджупана и захвалити му у име скупштине на подпори, коју указује школи и учитељству. Тим се седница заврши.

(Прибележио: *И. Рад.* равн. учитељ.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Нова карта Црне Горе за школе.*) Као што јавља „Г. Ц.“ изашла је нова карта Црне Горе за школе. Иста је израђена у Петрограду у војно-топографском одељењу главнога војнога штаба и састоји се из 4 табак, сваки готово од $\frac{1}{2}$ квадратна метра, а цртана је у размеру од 4500 метара у једноме палу. То је најтачнија карта што се тиче целе оро- и топографије и најлепше удешена и изведена према својој цели: да послужи за школску наставу, јер представља цело земљиште Црне Горе као на рељефној карти.

(*На чешкој учитељској скупштини у Пльзну*), која је одржана 7., 8. и 9. авг. по нов. кал. било је преко 1200 учесника. За председника је изабран Дом. Кноблех, управитељ грађ. школе у Пльзну. Донесени закључци крећу се у кругу очувања народности, напретка и учитељске самосталности.

(*Немачка учитељска скупштина*), која је ове године обдржана у Каслу, изразила се против увањања ручног рада (за мушку децу) у на-

родне школе, као и против школских штедионица; напротив сматра по гађење штедљивости за целисходно да се оснивају дечије штедионице, али без везе са школом и без званичног учешћа учитељевог.

(*Чешко свеучилиште у Прагу.*) За професора филозофије и педагогике на истом именован је славнопознати чешки педагог др. Линднер, управитељ учитељске школе у Кутној Гори. Линднер је Хербартијанац.

(*Школе у Далмацији.*) У Далмацији постоје 201 једноразредна, 32 дворазредне, 12 троразредне и 8 четвороразредне народне школе: сем тога има 39 школа за нужду, 26 приватних школа, од којих последњих 10 са правом јавности. Од 22.143 за школу обавезне деце полазило је прошле шк. године народне школе њих 14.492. У тим школама настављаху 173 правих учитеља, 76 приправника са испитом зрелости, 47 неиспитаних помоћних учитеља и у девојачким школама 81 учитељица. Верозакон су предавала 204 духовна лица. У 5 народних школа је наставни језик талијански, у свима осталима српски (хрватски.) Још постоје у Далмацији српска велика реалка у Спљету и талијанска мала реалка у Задру, 4 гимназије у Задру, Спљету, Дубровнику и Котору — прва је талијанска — и по једна наутијска школа у Дубровнику и Котору.

(*У женској препарандији у самостану милосрдница у Загребу*) подвргло се ове године учитељском испиту 38 ученица, од којих су 35 испит положиле и то њим 16 с одликом.

(*Држ. вел. гимназија у Сомбору.*) Прошле шк. године било је 273 ученика, од којих 161 римокатолик, 55 православних, 54 мојсијеваца и 3 евангелика. Испит зрелости полагао је 21 ученик, а положише га 15.

(*Кр. вел. гимназија у Осеку.*) Прошле шк. године било је 284 ученика, од којих 206 римокатолика, 41 православан, 36 мојсијеваца и 1 евангелик. Разреди I. и III. имали су два одељења. Испит зрелости полагао је 13 ученика, а положише га 11.

(*Кр. вел. гимназија у Вишковцима*) бројала је 208 ученика, од којих 157 римокатолика, 39 православних, 7 евангелика и 5 мојсијеваца. Испит зрелости полагаше 4 ученика, а положише га 2.

(*Средње школе у Србији.*) Прошле године било је: у *Богословији* у Београду 138 ученика, од којих су били 18 родом из Босне, Старе Србије, Херцеговине или Црне Горе; у *београдској* вел. гимназији, у којој је 1. разред имао два одељења, 625 ученика, од којих су задовољавајући напредак показали само њих 184(!); у првој нижој гимназији *београдској* (4 разр.) 247 ученика; у *нишкој* вел. гимназији (5 разр.) 160 ученика, од којих су испит положили њих 85; у *врањској* нижој гимназији (2 разр.) 23 ученика; у *лесковачкој* ниж. гимназији (4 разр.) 74; у *смедеревској* ниж. гимназији (4 разр.) 94; у *неготинској* ниж. гимназији (4 разр.) 85; у *алексиначкој* ниж. гимназији (4 разр.) 83; у *ваљевској* ниж. гимназији (4 разр.) 102; у *Великоградској* ниж. гимназији (3 разр.) 61; у *зајечарској* ниж. гимназији (4 разр.) 71; у *крушевачкој* ниж. гимназији (4 разр.) 97; у *широтској* ниж. гимназији (4 разр.) 76; у *пожаревачкој* ниж. гимназији (4 разр.) 157; у *шабачкој* ниж. гимназији (4 разр.) 156; у *горњо-милановачкој* гимназијској реалци (2 разр.) 39; у *лозничкој* гимназијској реалци (2 разр.) 23. Ове белешке доносимо по „Просветном Гласнику“, у ком се наводи и број ученика на почетку

школске године, те јако упада у очи несаразмера између истих и оних, који су истрајали у школи. Скоро све ниже гимназије и гимн. реалке полазиле су и девојчице, те их је у свима тим заводима било 147.

(*Римске калуђерице у Сомбору.*) Митрополит калачки Хајнадд обећао је Сомборској римској општини, да ће 50 000 форинти поклонити на женски васпитни завод исте општине у Сомбору, који се по његовим начелима и по његовом пропису управљати има. По палогу истог митрополита саопштила је горњој општини начелница калачких калуђерица своје предлоге о потребама, које иста општина за калуђерице и њихов завод набавити има, ако хоће да се тај завод у Сомбору оснује. Предлози ови састоје се из следећих интересантних тачака:

1. Основати се има за девојчице у смислу зем. закон. чл. 38. од 1868. или основна народна школа са шест разреда и дворазредна виша народна школа, или основна школа са 4 разреда и виша народна школа са 4 разреда.

2. Пошто школски закон допушта да једна учитељица може у једној и истој школској дворани два разреда обучавати, то би могао четири и шести разред основне школе у једној дворани бити и једну само учитељицу имати, а за вишу народну школу могла би такође бити довољна једна школска дворана и једна само учитељица. Ако се уз четир-разредну основну школу грађанска школа подигне, то се и у овој може први и други разред заједно у једној дворани учити и имати једну учитељицу, а за трећи и четврти разред такође може довољна бити једна учитељица и једна школска дворана.

3. За ову осморазредну девојачку школу нужно је шест учитељица, једна учитељица женског ручног рада, једна учитељица цртања и француског језика; свега 8 учитељица, које све имају бити калуђерице из реда „Наше Госпе.“

4. У здању школском нужно је да буде: једна капела, шест школских дворана, од којих четири имају бити $9\frac{1}{2}$ метара дугачке а $6\frac{1}{2}$ метара широке, а остале две у дужину морају имати $7\frac{1}{2}$ метара а у ширину $6\frac{1}{2}$ метара;

Дворана за испите од 12 метара дужине а $6\frac{1}{2}$ метара ширине; осим тога нужна је једна соба за учила, и једна за примање посете од стране дечијих родитеља и сродника. За калуђерице нужна је једна обитавања пространа соба; две спаваће велике собе; једна соба за игуменију; једна за болестнице, и трапезарија. За питомице нужна је једна обитавања и једна спаваћа соба, кујна, и остале за кућу нуждне одаје.

(Свршиће се.)

Р А З Н О.

(*Књижевност.*) Штампарија „Задруге штампарских раденика“ у Београду у споразуму с неколицином „млађих људи“ побреше од 1. септ. под значајним насловом „Мисао“ нов лист за књижевност и науку. Исти ће излазити један пут недељно и стаје до краја године 2 фор. авр.

(*Платонеумска заклада.*) Дуг кулеке општине заклади Платонеумској од 782 фр. 46 нов. путем жупанијске власти је утеран и у благајну

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

исте закладе ових дана унешен. Као што се из броја 16. Школ Листа о. г. види, на свршетку прошле године Платонеумска заклада имала је главницу од 19,915 фр. 56 н.; са овим прирастком износи сада главница та: 20,698 ф. и 2 новчића. Ове школске године из Платонеумске закладе примаху шест приправника стипендије по 80 ф. 3 по 60 ф., а 6 по 50 ф. Свега 960 ф. Вечна нека је успомена безсмртном основатељу Платонеума Платону Атанацковићу негдашњем епископу Бачком! А после њега највише заслуге за ову закладу има садашњи Преосвештени епископ Темешварски, који је извршујући опоруку основатељеву дугове од сидоксије и конвенције из Сомборског, Новосадског и Сегединског протопресвитерата са великим трудом покупио и општине приволио да обвезнице на своје дугове издаду.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У вишој девојачкој школи Сомборској предавања почињу 1. Септ. У I. разред примају се ученице које су четврти разред народне школе свршиле.

Н. Ђ. ВУКИЋЕВИЋ управитељ.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

За учитеља у Сентомашу изабран је бив. панчевачки учитељ Сима Коњовић, а за учитељицу у Сенти бив. футошка учитељица Јулка Михајловића.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

- Тражи се учитељица у Деспот-Сентивану. Плата 300 фр., огрев и стан. Рок до 15. септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору.
- Тражи се учитељ у Вел. Средица. Плата 350 фр., стан и огрев. Рок до 18. септ. по нов. кал.
- Тражи се учитељ у Санади. Плата 415 фр., 4 ланца земље, стан и огрев. Рок до 12. септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору.
- Тражи се учитељ у В. Бечкереку. Плата 530 фр., стан и огрев. Рок до 1. (13.) септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору.
- Тражи се учитељ у Кетфељу Плата 400 фр., 4 ланца земље, стан и огрев. Рок до 14. септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. општини.
- Тражи се учитељица у Паланци. Плата 300 фр., стан и огрев. Рок до 30. септ. по нов. кал. Молбенице мац. писане и с преводом сведочанства шаљу се управном одбору тамнишке жупаније.
- Тражи се за општину Бајску учитељски спомоћник за годину дана са платом од 350 фр. Молбенице ваља до 1. септ. подиети епарх. шк. референту г. Стевану В. Нововићу у Н. Саду.
- Тражи се учитељ и учитељица у Бегечу. Плата за свако место 105 фр., 16 мерава жита, стан и огрев; учитељ има још и фртаљ земље, а учитељица добија још од сваког фртаља дес. земље порцијун кукуруза. Рок до 15. септ. Молбенице се шаљу цркв. шк. председнику. Захтева се лични долазак (!!) и да је учитељица неударна.

Овим бројем излази претплата свој оној гг претплатницима, који су се претплатили на две трећине године. Молимо их, да на време понове претплату, како им се неби шаљање листа обуставило. Уједно молимо сву ону п н. гг., која су захтевала, да им се лист шаље, да дужну претплату намире, а има и самих црквено-школских одбора, који нису то још учинили; без уредног утицања претплате нема опстанка ниједном листу. — Још се могу добити сви бројеви од ове године. Имамо још неколико потпуних екземплара за г. 1881., које дајемо за 1 фр. а. вр.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.